

Зінченко К.О.

магістр,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Данік Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Рудь І.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Zinchenko Karina, Danik Natalia, Rud Inna

V.A. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті проведено ретельний аналіз теоретичних, методичних та практичних аспектів оподаткування страхових компаній. Страхування є одним із важливих елементів системи суспільних, а також економічних відносин у країні. Під час вивчення існуючої системи оподаткування виявлено певні прорахунки з боку законотворчої діяльності, що було здійснено без урахування досвіду передових іноземних та вітчизняних фахівців зі страхування. Основна увага приділена аналізу змін в оподаткуванні прибутку страхових компаній та їхньому впливу на розвиток страхової діяльності і національної економіки загалом. Наголошено на проблемах мінізації та зниженні доходів страхової компанії з метою зниження податкового тягаря. Запропоновано віднайти баланс між належними ефективними ставками оподаткування страхових компаній та їх прибутком, скориставшись наданими пропозиціями.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, податкова політика, податки, прибуток, оподаткування, податковий режим, страхова компанія.

Постановка проблеми. У сучасних умовах підвищення ролі економічних процесів у житті будь-якої людини, суспільства у цілому значущу роль відіграє поява нових фінансових структур, які б мали змогу підтримувати майнові і життєві інтереси населення, виступати представниками суспільних одиниць на фінансовому ринку України. У сучасних умовах такими суб'єктами фінансового ринку стають страхові компанії, які, звичайно, в деяких випадках можуть надавати більш широке коло фінансових послуг, аніж, наприклад, комерційні банки, які жорстко обмежені у діяльності та грі на фінансовому ринку з боку регулятора.

Тобто в гру вступають нові гравці, причому з обох боків страхової послуги, які потребують її й які її пропонують. Вимоги клієнтів розвиваються разом з інфраструктурними змінами у цілому в економіці. Для того щоб певним чином узгодити вимоги одних та пропозицію інших, необхідно чітко дотримуватися законодавства. А для забезпечення якісного функціонування даної системи і збільшення відсотка її продуктивності необхідно грамотно вибудувати систему оподаткування страхової діяльності, що в кінцевому підсумку призведе до збільшення надходжень у бюджетну систему, а власне для страхового ринку буде шанс на оптимізацію.

Ринок страхових послуг є найбільш капіталізованим ринком фінансових послуг в Україні, стан розвитку якого суттєво визначає інвестиційну привабливість країни. Водночас важливо враховувати, що невід'ємною рисою функціонування будь-якого фінансового ринку є тіньова економіка. Економічні кризи, нестабільна політична ситуація в країні, пандемія коронавірусу та багато інших чинників негативно впливають на діяльність суб'єктів господарювання, у тому числі й на страхові компанії, чим спонукають їх виводити свої прибутки у тінь. Тому оцінка діючої системи прибуткового оподаткування страхових компаній, аналіз їх податкових надходжень до бюджету є актуальними проблемами сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування ефективної податкової системи стосується всіх сфер економіки, у тому числі й страхових компаній. Дана тематика в науці носить багатоаспектний характер, тому існують наукові праці, які безпосередньо присвячені заявленій темі, крім цього, низка досліджень пов'язана з розвитком теоретичних, методологічних і практичних аспектів оподаткування страхового сектору в цілому. За нинішніх темпів стрімкого розвитку української економіки, а також ринку

страхових послуг оподаткування у сфері страхової справи потребує додаткового розгляду та опрацювання. Безпосередньо проблеми оподаткування страхової діяльності висвітлено в роботах багатьох вітчизняних учених, таких як: А.С. Бакаєва, Т.Г. Мельник, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, В.А. Буланцевой, Н.Е. Маркарова, Л.В. Боровська, Д.В. Гаманков, О.О. Гаманкова, О.І. Черняк, А.К. Жукова, О.Р. Квасовський. Разом із тим, на нашу думку, теоретичні й прикладні аспекти ефективного режиму оподаткування для вітчизняних страхових організацій, визначення напрямів його модернізації потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення системи оподаткування страхових компаній в Україні та визначення її ефективності з представленням шляхів удосконалення податкового режиму страхових компаній в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах за всієї різноманітності послуг, що пропонуються у страхуванні, без клієнта ця діяльність утрачає свої значимість і необхідність. Отже, основою виживання для страхових компаній було, є й залишиться підтримка постійного інтересу у клієнтів до страхової діяльності, чого можна досягти постійним удосконаленням власної діяльності, розширенням спектру послуг і гармонійного розвитку на страховому ринку.

Ускладненням у здійсненні страхування саме для страховика є те, що він нічого не продукує, не виробляє і взагалі не може надати клієнтові нічого за його кошти, адже не кожен з тих, хто сплачує страхові внески, отримає за ними відшкодування. Тобто страховик має переконати потенційного клієнта, який у жодному разі не міркує навіть про поганий розвиток подій, віддати йому кошти саме на такий випадок.

І це ще притому, що невідомо в умовах кризових явищ, чи взагалі через означений термін буде існувати даний страховик, тобто постає інша проблема для нього – переконати потенційного страхувальника, що такий страховик є фінансово стабільним, стійким і здатним відповідати за своїми зобов'язаннями.

Держава виступає у сфері забезпечення фінансової стійкості та надійності страхових компаній основним регулятором. В Україні зараз в усіх сферах фінансового сектору відбуваються трансформаційні процеси – це виклик сучасності, сьогодення, і страховий ринок не є винятком. За даними НБУ, він також вимагає оновлення та очищення. Основний крок, який має зробити держава в галузі страхування зараз, – відмовитися від тоталітарного адміністративного неякісного управління на користь більш вільного керування методами ринкової економіки.

У країні практично не працює медичне страхування, адже для цього не є достатньо розвинутою системою законодавчого регулювання, ця система мусується вже не одне десятиріччя, і, здається, це просто певні лозунги, які кожна нова політична сила використовує для гарного слівця, а далі не робиться нічого. Те саме ми можемо сказати і про пенсійне страхування, яке в

тому вигляді, в якому воно функціонує зараз, є просто наругою над літніми людьми, але й інша система не створюється, хоча вже також 10 років тому було прописано й дорожні карти, й навіть отримано транші на її запуск [4].

Усі ці аспекти породжують недовіру до страховиків, адже інституції не виписані, закони не прийняті, а ті, що прийняті, – застарілі, податки – зависокі. Постійно лобіюються інтереси лише великих корпорацій, множаться відомства, міністерства (нарощується бюрократія), а все це може призвести лише до зниження фінансової стійкості страхових організацій.

Сьогодні беззаперечним фактом є початок нового етапу розвитку страхового ринку в Україні, це не можна ігнорувати, адже європейський напрям розвитку – це загальноекономічна, загальнонаціональна стратегія щодо надання страхових послуг. Тобто має не просто змінитися назва, а концепція, місія – базис усієї стратегії надання страхових послуг.

Саме своїм дослідженням ми хочемо знайти відповідь на питання ефективного та гармонійного розвитку ринку страхових послуг, що, звичайно, неможливо без вивчення й усебічного аналізу даної категорії. Ця категорія завжди є ризикованою, але для страхувальника має бути навпаки – абсолютно не ризиковою, він має бути впевнений у майбутній виплаті, лише це й тільки це може спонукати його до відповідального внесення страхових платежів і постійного контролю з боку страховика.

У таких умовах важливим інструментом регулювання попиту і пропозиції на страхові послуги є категорія оподаткування, що й викликає науковий інтерес до формування ефективної системи оподаткування страхових компаній у країні, особливо актуальним це питання є в умовах змін навколишнього середовища в умовах пандемії [2].

Здійснюючи свою діяльність на території України, страхові компанії сплачують низку податків та зборів. Серед них: податок на доходи фізичних осіб (виступаючи податковим агентом); військовий збір; єдиний соціальний внесок; податок із власників транспортних засобів, якщо компанія має у власності транспортний засіб з українською реєстрацією; податок на додану вартість; плата за землю; мито тощо. Однак найбільше податкове навантаження на страхові компанії здійснює податок на прибуток, порівняно з яким інші податки істотного впливу на фінансовий результат страхових компаній не мають.

Україна постійно намагається реформувати власне законодавство відповідно до міжнародних стандартів, у сфері оподаткування страхових компаній уведено нову систему оподаткування – подвійну, тобто страхові компанії оподатковуються з податку та з доходу відповідно до напрямку страхової діяльності. Фінансова, інша операційна та інвестиційна діяльність оподатковується за ставкою 18%. Але для основної діяльності запроваджено іншу ставку – 3%; 0% – для страховиків, які можуть здійснювати медичне страхування [3].

Частка податку на прибуток страхових організацій у загальному обсязі надходження податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету України протягом 2014–2020 (I квартал) рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р. (I квартал)	2020 р. до 2014 р., п.п.
Всього податку на прибуток, млн грн	40201,49	39053,17	60223,23	73396,80	106182,35	117316,77	36357,03	X
Податок на прибуток страхових організацій, млн грн	711,47	854,67	1052,13	930,77	1117,5	1348,57	406,22	X
Частка податку на прибуток страхових організацій, %	1,77	2,19	1,75	1,27	1,05	1,15	1,12	63,3

Така система оподаткування не була сприйнята позитивно, адже виходить, що страхові компанії сплачують податок із дохідної частини двічі.

Ми змогли вивчити досвід здійснення оподаткування страхових компаній і з'ясували, що сучасна система обкладання податками страхових компаній є неефективною та неплатильною.

Така ситуація, яка складається зараз практично в усіх сферах здійснення бізнесу, вимагає від підприємців, у тому числі й власників страхового бізнесу, шукати більш динамічні шляхи виходу з кризи, адже весь світ потерпає від наслідків пандемії коронавірусної інфекції COVID-19. Утрати несуть як матеріальні, так і кадрові. Слід починати працювати по-новому, дистанційно, але ефективно.

Усебічний аналіз податкових надходжень від страхових компаній до бюджету України дає нам підстави стверджувати, що такі надходження є мізерними, але за загального зменшення кількості страхових компаній у динаміці починаючи з 2014 р. донині сума податку на прибуток страхових компаній постійно зростає, але частка в наповнюваності зведеного бюджету України невинно знижується. І якщо порівнювати питому вагу податкових надходжень страхових компаній у 2020 р. (це лише за I квартал, але тенденція зрозуміла), та в 2014 р., то ця частка нижче на 36,7 п. п., що свідчить саме про зниження платильності податків страховими компаніями у зв'язку з недосконалістю системи їх оподаткування.

Таким чином, розвиток ринку страхових послуг значною мірою залежить від збільшення прибутковості страхових компаній, і, як наслідок, це призведе до збільшення обсягу податкових надходжень із податку на прибуток до бюджету. Проведений аналіз податкових надходжень від страхових компаній показав, що діюча система оподаткування є малоефективною, адже страхові компанії приховують свої справжні прибутки, чим ухиляються від сплати податків. Перспективним напрямом подальших досліджень є знаходження шляхів удосконалення системи оподаткування страхових компаній для забезпечення сталого розвитку ринку страхових послуг.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що основними напрямками вдосконалення чинної системи оподаткування повинні бути:

1) зниження ставок податків та диференціація підходів до системи оподаткування за видами страхової діяльності;

2) удосконалення системи податкового контролю в розрізі витрат і доходів страхової компанії;

3) зміна податкового законодавства в бік якісних перетворень для комфортного входу іноземного інвестора на фінансовий ринок;

4) зниження адміністративних витрат;

5) євростандартизація податкових процесів у страхованні [3, с. 447].

Таким чином, пріоритетним кроком у вдосконаленні податкової політики страхової діяльності в Україні слід визначити впровадження іноземного досвіду в оподаткуванні, що сприятиме пришвидшенню розвитку нової системи оподаткування.

Така політика має бути ефективною та зрозумілою, сталою та дієвою, передовою та креативною, європейською, але не цілком запозиченою, без урахування національного менталітету.

Лише виконання всіх вищесказаних умов надасть можливість та шанс на цивілізоване майбутнє страховому бізнесу в нашій країні.

Висновки. Проведене нами наукове дослідження дає змогу зробити висновок про те, що залишається невирішеною проблема недосконалого ціноутворення на всі страхові послуги, але ця проблема є критичною практично для всіх сфер функціонування фінансового ринку. Ми постійно наголошуємо на розбалансованості всієї системи, на її недосконалісті, адже за такого рівня оподаткування страхових послуг дана сфера постійно знаходиться у зоні ризику і намагається приховати власні прибутки, що переводить у тінь усі прибутки.

Нами було докладно вивчено весь процес страхування, як інституціонально, так і процесуально. Досліджено власний національний досвід та іноземний досвід надання страхових послуг, механізм оподаткування, стосунки між клієнтами та страховиками і зроблено висновок, що дана сфера вимагає ретельного вивчення та дослідження, оскільки знаходиться у постійному русі, вона не є статичною, вона постійно розвивається, динамічно, відповідно до розвитку всієї економічної системи.

Список літератури:

1. Маршук Л.М., Плахтій В.Г. Особливості оподаткування страхових компаній в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 443–447.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2020).
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010, зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2020).
4. Страховая деятельность: особенности налогообложения. *Вісник. Офіційно про податки*. 2015. № 36. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id> (дата звернення: 25.11.2020).

References:

1. Marchyuk L.M., Plahtij V.G. (2019) Osoblivosti opodatkuвання strahovih kompanij v Ukraine: suchasnij stan i perspektivi rozvinku [Features of taxation of insurance companies in Ukraine: current status and development prospects]. *Young Scientist*, no. 3 (67), pp. 443–447.
2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy [State Treasury Service of Ukraine]. Available at: <http://www.treasury.gov.ua> (accessed 25 November 2020).
3. Podatkoviy kodeks Ukrainy (02.12.2010) № 2755-VI vid 02.12.2010 r. zi zminamy ta dopovnenniamy [Tax Code of Ukraine № 2755-VI dated 02.12.2010, as amended]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua> (accessed 24 November 2020).
4. Strakhovaya deiatelnost: osobennosti nalohooblozheniya (2015) [Insurance activities: tax features]. *Visnik. Ofitsiyno pro podatky*, no. 36. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/8862> (accessed 25 November 2020).

ПРОБЛЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРАХОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В статье проведен тщательный анализ теоретических, методических и практических аспектов налогообложения страховых компаний. Страхование является одним из важных элементов системы общественных, а также экономических отношений в стране. При изучении существующей системы налогообложения выявлены определенные просчеты со стороны законотворческой деятельности, без учета опыта передовых зарубежных и отечественных специалистов по страхованию. Основное внимание уделено анализу изменений в налогообложении прибыли страховых компаний и их влиянию на развитие страховой деятельности и национальной экономики в целом. Отмечены проблемы тенизации и занижения доходов страховой компании с целью снижения налогового бремени. Предложено найти баланс между соответствующими эффективными ставками налогообложения страховых компаний и их прибылью, воспользовавшись представленными предложениями.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, налоговая политика, налоги, прибыль, налогообложение, налоговый режим, страховая компания.

PROBLEMS OF TAXATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS AND WAYS OF THEIR SOLUTION

This article provides a thorough analysis of the theoretical, methodological and practical aspects of taxation of insurance companies. Insurance is one of the important elements of the system of social and economic relations in the country. When studying the existing taxation system, certain mistakes were identified on the part of legislative activity, which was carried out without taking into account the experience of leading foreign and domestic insurance specialists. The market of insurance services is the most capitalized market of financial messages in Ukraine, the state of development of which significantly determines the investment attractiveness of the country. At the same time, it is important to keep in mind that the shadow economy is an integral part of the functioning of any financial market. Economic crises, unstable policy situation in the country, the coronavirus pandemic and several other factors negatively fit into the company of economic entities, including insurance in the country. So ensuring the quality functioning of this system topics and increase the percentage of its productivity has a high degree of relevance. Achieve this possible through a well-constructed system of opposition dating of insurance activities. Then received not in the budget system will increase, and insurance market - optimized. At the current rate of rapid development of the Ukrainian economy, as well as the market of tax insurance services in the field insurance case requires additional consideration and processing. To build an effective system of taxation insurance companies need to be introduced a flat rate of taxation, as well as the transitional period of at least two years. But the approach to the issue of taxation of insurance should be balanced because growth tax rates may lead to increase in the price of insurance services and unjustified increase in the cost of the insurance policy. The main attention is paid to the analysis of changes in the taxation of profits of insurance companies and their impact on the development of insurance activities and the national economy in general. The problems of shadowing and underestimation of the insurance company's income in order to reduce the tax burden are emphasized. It is proposed to find a balance between the appropriate effective tax rates of insurance companies and their profits, using the provided suggestions.

Key words: insurance, insurance market, tax policy, taxes, profit, taxation, tax regime, insurance company.